

2. Бандура Н. Корекційно-розвивальна програма спілкування для старших підлітків з інтелектуальною недостатністю. *Дефектолог*. 2013. № 8. С. 10–18.

3. Качарян Т. Особливості організації корекційної роботи з дітьми з інтелектуальною недостатністю на уроках у спеціальній школі. Дитина з особливими потребами. Інклюзивна освіта. Дефектологія. Корекційна робота. 2017. № 7. С. 2–6.

УДК: 376.057

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ В УЧНІВ ІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ В УМОВАХ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОГО ЗАКЛАДУ

Лещій Наталія, доктор педагогічних наук, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Юдіна Олена, магістрантка, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

У статті розкрито особливості формування навчально-пізнавальної активності в учнів із інтелектуальними порушеннями. Проаналізовано основні напрями корекційної роботи з дітьми з інтелектуальними порушеннями в умовах навчально-реабілітаційного закладу.

Ключові слова: інтелектуальні порушення, навчально-пізнавальні здібності, пізнавальна активність, корекційна діяльність.

The article reveals the peculiarities of the formation of educational and cognitive activity in students with intellectual disabilities. The main directions of correctional work with children with intellectual disabilities in the conditions of an educational and rehabilitation institution are analyzed.

Key words: intellectual disorders, learning and cognitive abilities, cognitive activity, corrective activity.

Постановка проблеми. У сучасній системі освіти України набуває все більшого значення питання інтеграції дітей з інтелектуальними порушеннями у заклади загальної освіти. Розв'язання завдання успішної інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у соціальну реальність нашої країни є головним завданням освітньої системи. У центрі цієї проблематики процес організації успішної соціалізації і адаптації дитина з інтелектуальними порушеннями в загальноосвітній простір в умовах воєнного стану. Науково обґрунтовано, що корекція пізнавальної діяльності такої дитини, психолого-педагогічний супровід її розвитку забезпечує підґрунтя створення передумов успішної навчальної діяльності, її соціалізації та виводить на перший план потребу у створенні нового ставлення й підтримки такої дитини на етапі навчання та виховання

– спеціального, інклюзивного та інтегрованого.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблеми корекційного навчання і виховання таких дітей з інтелектуальними порушеннями була предметом вивчення багатьох науковців (В. Бондар, Л. Вавіна, І. Дмитрієва, І. Єременко, М. Козленко, Н. Коломинський, М. Матвеева, Г. Мерсіянова, С. Миронова, Т. Сак, В. Синьов, Н. Стадненко, К. Турчинська, О. Хохліна та ін.). У зв'язку з цим, актуальним залишається проблема організації ефективності корекційно-педагогічної роботи з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах воєнного стану. **Метою нашого дослідження** є аналіз формування навчально-пізнавальної активності в учнів із інтелектуальними порушеннями та визначення ефективних напрямків корекційної роботи.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення освітнього процесу в умовах воєнного стану висуває нові вимоги до його організації. Для успішного навчання важливий не об'єм знань а їх якість, чіткість, узагальненість уявлень, вміння використати ці знання. Крім того дитина повинна мати достатній рівень емоційно-вольового розвитку, при якому вона може достатньо повністю контролювати свою поведінку. Діти з порушеннями психофізичного розвитку часто мають труднощі в процесі навчання [2, с. 45].

На думку С. Зінченко, В. Злогодух труднощами у навчанні – позначають специфічні проблеми, пов'язані з навчальною діяльністю. Вони можуть дитині як перешкоджати вивчати новий матеріал, так і використовувати уже наявні певні навички. Діти з інтелектуальними порушеннями в навчальній діяльності мають труднощі в опануванні читання, письма, математичних дій тощо. Труднощі у навчально-пізнавальній діяльності даної категорії дітей пов'язані із зниженням здатності до прийому, переробки, збереження та використання інформації, уповільненим формуванням понять. Для кожної категорії таких дітей характерні як спільні так і відмінні труднощі для кожного порушення зокрема, але необхідно в будь якому випадку здійснювати профілактичні заходи для дітей з інтелектуальними порушеннями в ході навчально-пізнавальної діяльності як в школі педагогу, так і вдома – батькам. На думку сучасних психологів «...кожна така дитина потребує спеціальної програми й методики навчання, участі в навчальному процесі необхідних фахівців, зокрема дефектологів, та певної обережності у виборі форм інтеграції: повної, часткової, спеціального класу...» [4, с. 41].

Корекція мислення дітей з інтелектуальними порушеннями ускладнюються тим, що у таких дітей ураження мозку є поширеним, дифузним. А це в свою чергу означає, що недорозвиненим є весь головний мозок, або значна його частина. Отже, можемо говорити про тотальність порушень не тільки у пізнавальних процесах, а у емоційно-вольовій сфері та у сфері формування особистості.

Важливим моментом корекції мислення дітей з інтелектуальними порушеннями є діяльність. Тільки в активній діяльності можливі позитивні зрушення. Цю тезу відстоював славнозвісний С. Рубінштейн. Вчений вважав, що «будь яка спроба вихователя «внести» у дитину пізнання та моральні норми, обминаючи його власну діяльність,

підриває підґрунтя здорового розумового та морального розвитку дитини та виховання його особистісних властивостей та якостей» [5].

На думку О. Грабова, автора основ олігофренопедагогіки, корекція мислення дітей з інтелектуальним дефектом повинна включати оздоровчу роботу, свідомість навчання, індивідуальний підхід до дитини, структурну простоту навчального матеріалу, наочність та працю [3].

Таким чином, корекційне навчання і виховання дітей з інтелектуальними порушеннями потрібно розпочинати з перебудови поглядів на дошкільне дитинство, на інтегровану освіту, яка ще зустрічає опір в суспільства та серед сучасного батьківства.

З позицій корекційної педагогіки, корекція мислення дітей з інтелектуальними порушеннями – це повне або часткове виправлення або пом'якшення недоліків розвитку дитини з метою соціалізації їх у суспільство та задоволення потреб дитини у розвитку. Корекція інтелектуальних недоліків може здійснюватися на спеціально організованих заняттях переважно індивідуальних.

Отже, більшість дослідників вважають корекцію передусім психологічною й педагогічною допомогою та підтримкою дітям з порушенням інтелектуального розвитку. Узагальнюючи існуючі погляди щодо корекції розвитку дітей з особливими освітніми потребами зазначимо, що корекція мислення дітей старшого дошкільного віку з інтелектуальними порушеннями – це цілеспрямоване корекційне, диференційоване навчання та виховання з психотерапевтичним ефектом, максимальна стимуляція усіх мисленнєвих операцій (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, критичність мислення), культурне зростання дитини в насиченому повноцінному освітньому середовищі, що може забезпечити успішне входження її у суспільство з залученням до усіх сфер життєдіяльності та навіть сприяти повній компенсації (частковому чи повному) інтелектуального дефекту.

Корекційна робота з такими дітьми повинна мати системний комплексний характер в якій мають бути задіяними фахівці різних напрямів: педагоги-дефектологи, логопеди, вихователі та медики. Корекція мислення дітей з порушенням розумового розвитку, психологічна допомога таким дітям повинна охоплювати і дорослих (вихователів, батьків), і дітей – всіх учасників освітнього процесу. У процесі корекційної роботи потрібно точно та правильно підібрати методи корекції відповідно до індивідуальних та психологічних особливостей кожної окремої дитини при умові врахування усієї клінічної картини патології, особливостей розвитку дітей та прогнозування діяльності.

Методами профілактики навчально-пізнавальних труднощів молодших школярів є стимулювання і мотивація навчально-пізнавальної та ігрової діяльності. В ході навчально-пізнавальної діяльності необхідно створювати ситуації з опорою на життєвий досвід, ситуації емоційного переживання; якомога частіше використовувати пізнавальні ігри. На уроках важливо стимулювати активність дитини, підбадьорювати її. Позитивними є ідеї щодо постановки перед учнями таких завдань, в яких би вони досягнули успіху. Від

успіху, навіть незначного, може бути прокладений "місток" до позитивного відношення до навчання. З цією метою використовують ігрову та практичну діяльність.

У роботі з дітьми з порушеннями інтелекту вчителю варто розробити сприятливий режим навчання для дитини (це може бути у вигляді зниження учбового навантаження, введення розвантажувального дня). У дитини слід виробляти й розвивати такі особистісні якості як охайність і старанність, розвивати загальну і дрібну моторику. Варто формувати такі особистісні якості як зібраність, організованість, вміння швидко зосереджуватися.

В навчальному процесі варто використовувати наочні опори; ігрові форми засвоєння матеріалу; поетапне формування розумових дій. З дітьми які мають порушення інтелекту доречними будуть індивідуальні заняття та індивідуалізація навчання на уроці. Індивідуалізація має стосуватися змісту роботи учнів, дозування навчального матеріалу та характеру їх навчальної діяльності. Індивідуалізація досягається також із допомогою програмованих посібників [1, с. 170].

З метою попередження навчальних труднощів серед дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах інклюзивного навчання рекомендовано використання карток з індивідуальними завданнями. Під час самостійних робіт на уроках завдання таким учням слід ділити на етапи, більш ґрунтовно, осмислено давати інструктаж до виконання завдань. Дитині варто надавати можливість працювати в доступному темпі, відводити більше часу для виконання завдань, проводити тренувальні ігри на швидкість реакції, роботу в заданому темпі й ритмі, застосовувати такі види роботи де виконання завдань обмежуються часом.

Під час опитування учнів із інтелектуальними порушеннями, дітям рекомендується давати більше часу на обдумування, при цьому можна використовувати допоміжні засоби навчання: плани, схеми, плакати, алгоритми, оскільки в таких дітей переважає наочно-образне мислення. Опитування молодших школярів із інтелектуальними порушеннями слід поєднувати з самостійною роботою інших школярів, щоб індивідуально працювати з дитиною та при потребі використовувати навідні слова, запитання.

Важливим в попередженні труднощів в навчально-пізнавальній діяльності у дітей з тяжкими порушеннями мовлення є також підвищення кваліфікації вчителів які працюють з даною категорією дітей. Вчитель повинен знати про психофізіологічні особливості дітей даної категорії та володіти методикою роботи з даними дітьми. Батькам дітей з інтелектуальними порушеннями важливо контролювати виконання дітьми завдань дефектолога і логопеда та дотримуватися його порад.

Висновки. Отже, для попередження труднощів у навчально-пізнавальній діяльності дітей із інтелектуальними порушеннями важливо вчасно помічати проблеми які виникають у дитини, звертатися за допомогою до спеціалістів (дефектолог, логопед, спеціальний психолог та ін.) та неухильно дотримуватися їх рекомендацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психологическом развитии ребенка. *Вопросы психологии*. М.: Просвещение, 1966. С. 17 – 25.
2. Игры и упражнения по развитию умственных способностей у детей дошкольного возраста./ Сост. Венгер Л.А., Дьяченко О.М. М.: 1989. 280с.
3. Лубовский В. И. Общие и специфические закономерности развития психики аномальных детей. *Дефектология*. 1971. №6. С.15–19.
4. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Ологофренопедагогіка : підручник. Частина II. Навчння і виховання дітей. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 224 с.
5. Шипицина Л. М. Волкова Л. С. Некоторые особенности эмоционально-личностных качеств у младших школьников с общим недоразвитием речи. *Дефектология*. 1996. № 6. С. 2-7

УДК: 376.057.265-053.4

ПІДГОТОВКА ДІТЕЙ ІЗ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ДО ОПАНУВАННЯ НАВИЧКАМИ ЧИТАННЯ ТА ПИСЬМА

Олефір Ольга Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
Полтавський національний педагогічний
Університет імені В.Г.Короленка
Гузь Яна Олександрівна, вчитель-
логопед Початкової школи № 43
Полтавської міської ради Україна

У статті розкрито теоретичний аспект підготовки дітей із інтелектуальними порушеннями до опанування навичками читання та письма. Проаналізовано основні дослідження з вивчення даної проблеми.

Ключові слова: розумова відсталість, діти дошкільного віку, читання, письмо.

The article deals with the theoretical aspect of the preparation of mentally retarded children to mastering reading and writing skills. The main researches on the study of this problem are analyzed.

Key words: mental retardation, children of preschool age, reading, writing.

Постановка проблеми. Педагогічні і методичні аспекти навчання рідної мови дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку, розглядалися вченими А. М. Богуш, М. С. Вашуленком, Т. Л. Гарбуз, І.П. Гудзик, О.М. Горошкіною, К. Л. Крутій, М. І. Пентелюком, Т. Ф. Потоцькою та іншими. При цьому, акцентувалася увага на особливостях своєчасно організованої роботи з підготовки дітей до навчання грамоти, що, в подальшому, виступає підґрунтям ефективного оволодіння навичками читання та письма, як видами мовленнєвої діяльності. Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить про зростання інтересу вітчизняних і зарубіжних учених як до проблеми підготовки до школи дітей із інтелектуальними порушеннями

Аналіз останніх джерел і публікацій. У дослідженнях провідних